

รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับ
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
ENVIRONMENTAL MANAGEMENT MODEL FOR ADMINISTRATORS OF
PRIMARY EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE
OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

สุวารินน์ ศตสังวัตสร¹ และ พระราชวชิรญาณเมธี²

Suvarin Satasangwat¹ and Phrarajavajiranyanamethi²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: Pm-chatchai.su@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 22 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 20 November 2025; Accepted 22 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 379 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูล คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน 2) ครูโรงเรียนละ

Citation:

* สุวารินน์ ศตสังวัตสร และ พระราชวชิรญาณเมธี. (2569). รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม, 4(1), 831-850.

Suvarin Satasangwat and Phrarajavajiranyanamethi. (2026). Environmental Management Model For Administrators Of Primary Education Institutions Under The Office Of The Basic Education Commission.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 831-850.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามและแบบตรวจสอบรายการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ประเมินและการยืนยันรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ รับรองโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 17 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA) มีค่าการะปัจจัยของแต่ละตัวแปรตั้งแต่ .300 ถึง .324 และพบว่ามีตัวแปรทั้งหมด 41 ตัวแปร มีน้ำหนักองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การจัดการองค์กร 3) การติดตามและประเมินผล และ 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ 2. รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 ด้าน 3. การประเมินและรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 17 ท่าน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารสภาพแวดล้อม, ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the components of environmental management among primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission, 2) to develop a model for environmental management for primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission and, 3) to evaluate and certify the environmental management model for primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission. The research employed a mixed-methods approach. The sample size was determined by the Krejcie and Morgan (1970) table in total 379 schools. The key informants were: 1) 379 school administrators (one from each school) and 2) 379 teachers (one from each

school), totaling 758 informants. The research instruments included semi-structured interviews, questionnaires, and evaluation and certification forms. The statistics used for data analysis were percentage, frequency, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis (EFA) using a statistical software package. Certified by 17 experts and specialists.

The research results found that: 1. The study of environmental management variables of primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission by using concepts, theories, documents, textbooks and related research, including interviews with experts, found that the results of the exploratory factor analysis (EFA) had factor loading values of each variable ranging from .300 to .324 and found a total of 41 variables with weights of 4 main components: 1) physical environment 2) organizational management 3) monitoring and evaluation and 4) learning promotion 2. The environmental management model of primary school administrators under the Office of the Basic Education Commission consists of 4 main components. 3. Evaluation and certification by 17 experts and specialists. The research results indicate that this model is appropriate, valid, feasible and useful.

Keywords: Model, Environment management, Primary school administrators.

บทนำ

ปัจจุบันโลกเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง โดยเฉพาะคุณภาพอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประเทศกำลังพัฒนาอย่างแอฟริกา อเมริกาใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับผลกระทบมากจากการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล ขาดเทคโนโลยีและนโยบายควบคุมมลพิษที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น อินเดียมีค่าเฉลี่ยฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) สูงถึง 106.2 ppm ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและเศรษฐกิจ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างจิตสำนึกและนโยบายที่ส่งเสริมการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ คุณธรรม และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง

มีความสุข โดยเน้นให้สถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ทั้งนี้ โรงเรียนควรมีสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อส่งเสริมความสุข ความมีคุณธรรม และพัฒนาการของผู้เรียนในทุกด้าน (ธเนศ ขำเกิด, 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและทั่วถึงตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ทั้งนี้ สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยสร้างแรงจูงใจ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรม (นรา สมประสงค์, 2546)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยต้องสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น เอื้ออาทร และมีส่วนร่วม เพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขและพัฒนาเต็มศักยภาพ (เนตรชนก ทองดำ, 2565; สายสมร ภูเจริญ, 2538)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสถานศึกษาบางแห่งยังเผชิญกับปัญหาการบริหารจัดการที่ขาดความร่วมมือร่วม การใช้อำนาจแบบรวมศูนย์ และงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, 2558; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” จึงมีความสำคัญ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นได้ต่อไป (ประยูร อนันต์ตะ, 2559; Astin, 1971)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้ รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ตามเกณฑ์ที่กำหนด

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษา รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สมนึก บุญใหญ่ (2556 : 18) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึง สิ่งจำลองของจริงเป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลเชิงสัญลักษณ์และหลักการของระบบ หรือเป็นแบบแผนตัวอย่างของการดำเนินงานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ในระบบ บุญศรี แสงศรี (2557 : 70) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องหนึ่ง เรื่องใดโดยเฉพาะ เพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็จริงอย่างหนึ่ง เมื่อได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป เมธา สีหานาท (2558 : 89) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงมโนทัศน์หรืออุดมคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแสดงให้เห็น ความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบต่าง ๆ ผ่านกระบวนการทดสอบเพื่อให้เกิดความ เทียงตรงและความน่าเชื่อถือเพื่อช่วยให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ชลิต เพชรรัตน์ (2560 : 56) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบที่เป็นข้อความเชิงนามธรรมที่แสดงให้เห็นโครงสร้าง ระบบและการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของ

การสร้างรูปแบบ พายุ วรรัตน์ (2560 : 113) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้าง ที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบาย ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ จากแนวคิดทฤษฎีแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980 : 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบจากแนวคิดทฤษฎีแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และได้นำเสนอองค์ประกอบดังนี้ 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ โดยแบ่งองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ครอบคลุมถึง อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย แสง สี เสียง อากาศ ความสะอาด ความปลอดภัย ฯลฯ 2) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ (Management Environment) ได้แก่ ระบบบริหารจัดการเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ธรรมภิบาล 3) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ (Academic Environment) เน้นหลักสูตร การเรียนการสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และ 4) สภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ (Relational/Interactive Environment) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครู-นักเรียน เพื่อน-เพื่อน ผู้บริหาร-ครู การสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ โดยแบ่งองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อมออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ครอบคลุมถึง อาคารสถานที่ พื้นที่ใช้สอย แสง สี เสียง

อากาศ ความสะอาด ความปลอดภัย ฯลฯ 2) สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ (Management Environment) ได้แก่ ระบบบริหารจัดการเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ธรรมภิบาล 3) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ (Academic Environment) เน้นหลักสูตร การเรียนการสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และ 4) สภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ (Relational/Interactive Environment) เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครู-นักเรียน เพื่อน-เพื่อน ผู้บริหาร-ครู การสื่อสาร และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัย รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สถานศึกษาระดับประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26,766 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหาร และครูของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีเลือกและสุ่มมา ซึ่งกำหนดได้สองประเภทโดยมีรายละเอียด ดังนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2566 ดังนี้ 1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Baseline study) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาเพื่อทำการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการตอบคำถามวิจัยข้อ 1 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับรางวัลเกี่ยวกับด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จำนวน 2 คน รวมจำนวน 7 คน 2. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สุ่มโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) จำนวน 26,766 โรงเรียน โดยมีวิธีการสุ่ม ดังนี้ 1) แบ่งเขตตามภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 5,594 โรงเรียน ภาคใต้ จำนวน 3,767 โรงเรียน

ภาคกลาง จำนวน 5,315 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12,090 โรงเรียน ภาคเหนือ/ภาคใต้/ภาคกลาง/ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมจำนวนทั้งสิ้น 26,766 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2566 2) กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาเพื่อทำการศึกษสำหรับการตอบคำถามวิจัยข้อ 2 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-680) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น 379 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน ครูโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอนการสร้างและลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้ การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของการบริหารสภาพแวดล้อม จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 80 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) ตั้งแต่ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แบบประเมินตรวจสอบรูปแบบ (Checklist) ใช้สำหรับให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยผ่านที่ปรึกษา ในการขอทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 2. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถาม ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) จำนวน 5 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 3. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม (Try out) ไปถึงผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Try out) เพื่อแจ้งให้ทราบวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูล 4. ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบสอบถาม จำนวน 379 ฉบับ แก่ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน ครูโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 379 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 758 คน โดยส่งแบบสอบถามด้วยตนเองสำหรับโรงเรียนที่สามารถดำเนินการเองได้ ส่วนโรงเรียนที่ติดขัดด้วยข้อจำกัดด้านความพร้อมและเวลา ผู้วิจัยใช้วิธีการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล พร้อมแนบ QR-code สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ผู้ทำการวิจัยสร้างขึ้นโดยใช้แพลตฟอร์ม Google Forms เครื่องมือสร้างแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม สะดวก ประหยัดเวลา และหากพบว่าผู้ให้ข้อมูลยังไม่ส่งแบบสอบถามตามกำหนดผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามขอความร่วมมืออีกครั้ง 5. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงคณบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดย ผ่านที่ปรึกษาและประธานคณะกรรมการหลักสูตร ในการทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินและรับรองรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน ในประเด็น ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS ช่วยในการจัดทำและวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยวิธี (Content analysis) โดยนำข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้เพื่อศึกษา

ผลการวิจัย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร และครู ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 758 คน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 758 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยายข้อมูลตามลำดับ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ผลการศึกษาตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ผลการประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการประเมินและรับรอง ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน และ ครู ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 758 ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 758 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด แบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไป เมื่อแยกพิจารณาตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เสนอออกเป็นค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังตารางที่ 1

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลพื้นฐาน	ความถี่	ร้อยละ
เพศ	ชาย	158	20.80
	หญิง	600	79.20
	รวม	758	100.00
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	109	014.40
	30-40 ปี	116	015.30
	41-50 ปี	245	032.30
	50 ปี ขึ้นไป	288	038.00
	รวม	758	100.00
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	356	047.00
	ปริญญาโท	380	050.10
	ปริญญาเอก	22	002.90
	รวม	758	100.00
ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน	ไม่เกิน 5 ปี	102	13.50
	6-10 ปี	188	24.80
	11-15 ปี	218	28.80
	15 ปี ขึ้นไป	250	32.90
	รวม	758	100.00
สถานภาพ	ผู้อำนวยการ	217	28.60
	รองผู้อำนวยการ	144	19.00
	รักษาการผู้อำนวยการ	018	32.40
	ครู	379	50.00
	รวม	758	100.00

จากตารางที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 758 คน ด้านเพศส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 158 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.80 และหญิง จำนวน 600 คน คิดเป็นร้อยละ 79.20 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมาคือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 245 คิดเป็นร้อยละ 32.30 อายุ 30-40 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 15.30 และ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 14.40 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาโท จำนวน 380 คน คิดเป็นร้อยละ 50.10 รองลงมาคือ ปริญญาตรี จำนวน 356 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 ปริญญาเอก จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 2.90 สถานภาพ สถานภาพส่วนใหญ่เป็นครู จำนวน 379 คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ ผู้อำนวยการ จำนวน 217 คิดเป็นร้อยละ 28.60 รองลงมาคือ รองผู้อำนวยการ จำนวน 144 คิดเป็นร้อยละ 19.00 วิชาการ ผู้อำนวยการ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40 และประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบันส่วนใหญ่ 15 ปี ขึ้นไป จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 รองลงมาคือ 11-15 ปี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 รองลงมาคือ 6-10 ปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 และไม่เกิน 5 ปี จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของ Best (1982: 232-233) ดังตารางที่ 2

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
1.	อาคารเรียนและอาคารประกอบต่างๆ อยู่ในสภาพมั่นคงแข็งแรง ไม่ชำรุดทรุดโทรมและพร้อมใช้งานเสมอ	4.02	1.07	มาก
2.	มีจำนวนห้องเรียนเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนนักเรียนและครูผู้สอน	4.21	1.05	มาก
3.	อาคารและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น ห้องสมุด โรงอาหาร หอประชุม มีความสะอาดและได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ	4.18	1.11	มาก
4.	การออกแบบอาคารและสิ่งก่อสร้างมีความสวยงาม โปร่ง โล่ง และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.14	1.11	มาก
5.	บริเวณโรงเรียนสะอาด เป็นระเบียบ ไม่มีขยะมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลตกค้าง	4.15	1.10	มาก
6.	มีพื้นที่สีเขียว สวนหย่อม หรือต้นไม้ร่มรื่นเพียงพอ ที่ช่วยสร้างบรรยากาศผ่อนคลายและเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ	4.14	1.11	มาก
7.	มีการจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานต่างๆ อย่างชัดเจนและเหมาะสม เช่น พื้นที่เล่น พื้นที่เรียนรู้ พื้นที่ทำกิจกรรม	3.51	1.21	มาก
8.	สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การแยกขยะ การประหยัดพลังงาน	4.14	1.03	มาก

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
9.	โรงเรียนมีอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ (เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์) ที่ เพียงพอและทันสมัยสำหรับการเรียนการ สอน	4.16	1.04	มาก
10.	อุปกรณ์การเรียนการสอนอื่นๆ (เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน อุปกรณ์วิทยาศาสตร์) อยู่ ในสภาพดีและเพียงพอต่อการใช้งาน	4.16	1.04	มาก
11.	มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เสถียร และสามารถเข้าถึงได้ทั่วถึงภายในบริเวณ โรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้	4.14	1.04	มาก
12.	ผู้บริหารจัดให้มีการบำรุงรักษาและอัปเดต ซอฟต์แวร์/ฮาร์ดแวร์ของอุปกรณ์ เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ	4.24	.98	มาก
13.	มีระบบรักษาความปลอดภัยที่รัดกุม เช่น กล้องวงจรปิด ยามรักษาความปลอดภัย และการควบคุมการเข้าออกโรงเรียน	4.23	.98	มาก
14.	ห้องน้ำและห้องสุขาสะอาด ถูก สุขลักษณะ มีน้ำใช้เพียงพอ และได้รับ การทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ	4.24	.99	มาก
15.	มีน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอ สำหรับนักเรียนและบุคลากรตลอดเวลา	4.24	.98	มาก

ข้อที่	การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหาร สถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับของตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบ		
		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลผล
16.	โรงเรียนมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นและมีแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างชัดเจน	4.25	.99	มาก
17.	ทางเดิน บันได และพื้นที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนมีการออกแบบที่สะดวกและปลอดภัยต่อการใช้งานสำหรับทุกคน	4.24	.96	มาก
18.	มีการจัดให้มีทางลาดหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักเรียนและบุคลากรที่มีความพิการหรือต้องการความช่วยเหลือพิเศษ	4.24	.95	มาก
19.	ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อห้อง และข้อมูลสำคัญต่างๆ มีความชัดเจน อ่านง่าย และสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก	4.27	.94	มาก
20.	การจัดวางเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ในห้องเรียนเหมาะสมกับการใช้งานและไม่กีดขวางทางสัญจร	4.24	.93	มาก
เฉลี่ย		4.15	.86	มาก

จากตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแสดงความเหมาะสมของตัวแปรการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านกายภาพ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = .86) ผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าระดับของตัวแปรโดยเฉลี่ยทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยมีตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อห้อง และ

ข้อมูลสำคัญต่างๆ มีความชัดเจน อ่านง่าย และสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .94) รองลงมา ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .99) และการจัดวางเฟอร์นิเจอร์และอุปกรณ์ในห้องเรียนเหมาะสมกับการใช้งานและไม่กีดขวางทางสัญจร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .93)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนในระดับ “มาก” ครอบคลุมด้านกายภาพ ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Bronfenbrenner (1979) ที่กล่าวถึงระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคคล ได้แก่ ระบบใกล้ตัว (Microsystem) ระบบกลาง (Mesosystem) ระบบภายนอก (Exosystem) และระบบวัฒนธรรม (Macrosystem) ซึ่งในบริบทของโรงเรียน ผู้บริหารทำหน้าที่เชื่อมโยงทุกระบบให้เกิดความสมดุลและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy และ Miskel (2013) ที่เสนอว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้เกิด “บรรยากาศองค์การทางการศึกษาเชิงบวก” (Positive School Climate) อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น งานของ สุวิมล แสงสว่าง (2562) ที่ศึกษาการบริหารสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าผู้บริหารที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปลอดภัย มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงบวกของนักเรียน งานของ วิมลรัตน์ ภัคศิรี (2564) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา ทั้งสองงานวิจัยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของปีมที่ชี้ว่า การบริหารสภาพแวดล้อมที่ดีควรเน้นทั้ง “มิติการมีส่วนร่วม” และ “มิติความยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดด้านการบริหารเชิงระบบ (System Management Theory) ที่มองว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในโรงเรียนต้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กร อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของปีมมีจุดแตกต่างบางประการจากงานวิจัยก่อนหน้า เช่น พบว่าปัจจัยด้าน

“การบริหารจัดการพลังงานและทรัพยากร” ยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่างจากงานของ กาญจนา ศรีทอง (2563) ที่พบว่าผู้บริหารในเขตเมืองสามารถจัดการพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในชนบทที่มี ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมาว่า การบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน และคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ผู้บริหารควรพัฒนารูปแบบการบริหารที่บูรณาการทุกมิติ ทั้งกายภาพ สังคม และจิตใจ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็น พบว่ารูปแบบการบริหาร สภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก รวม 80 ตัวแปร โดยได้มาจากการ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 คน โดยใช้ เกณฑ์ความถี่ร้อยละ 50 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกองค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้าน สภาพแวดล้อมและกายภาพ มี 20 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .532-.931 มีความสำคัญสูงสุด ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดคือ อาคารและสิ่งก่อสร้างได้รับการบำรุงรักษา อย่างสม่ำเสมอ ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การจัดแบ่งพื้นที่ใช้งานอย่างเหมาะสม (2) ด้านการบริหารจัดการองค์กร มี 12 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .588-.779 มีความสำคัญเป็นอันดับสอง ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ การบูรณาการแผนและนโยบาย ด้านสภาพแวดล้อมเข้ากับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การกระจายอำนาจในการดูแลสภาพแวดล้อม (3) ด้านการติดตามและประเมินผล มี 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง .653-.662 มีความสำคัญเป็นอันดับสาม ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดคือ การนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงการบริหารสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนในการประเมินผลและการจัดสรร งบประมาณที่เพียงพอ และ (4) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ มี 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบระหว่าง .300-.324 มีความสำคัญเป็นอันดับสี่ ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักสูงสุดคือ

การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักต่ำที่สุดคือ การสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการที่ใช้สภาพแวดล้อมจริงของโรงเรียนเป็นห้องเรียนธรรมชาติ ทั้งนี้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบรวมอยู่ระหว่าง .300- .931 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านสามารถอธิบายรูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะ** 1) ด้านสภาพแวดล้อมและกายภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนด นโยบายมาตรฐานขั้นต่ำด้านกายภาพ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น อาคารเรียน ห้องน้ำ ห้องสมุด ความสะอาด และระบบความปลอดภัย เพื่อยกระดับคุณภาพและความเท่าเทียมของโรงเรียนทั่วประเทศควรมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่องสำหรับการปรับปรุง บำรุงรักษา และพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน 2) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแผนยุทธศาสตร์ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยรวมส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารให้แก่ครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดูแลและพัฒนาสภาพแวดล้อมโรงเรียน 3) ด้านการติดตามและประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดเกณฑ์การติดตามและประเมินผลการบริหารสภาพแวดล้อมที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถวัดผลได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางมาตรฐานสำหรับทุกสถานศึกษา ควรจัดทำระบบประเมินผลแบบ Formative และ Summative ที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับปรุงพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และนำผลประเมินไปใช้จริงในเชิงปฏิบัติ 4) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ควรผลักดันให้โรงเรียนทุกแห่งเป็น พื้นที่การเรียนรู้ที่มีชีวิต (Learning Environment) โดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อสารสนเทศ และการออกแบบพื้นที่เรียนรู้ที่ยืดหยุ่น นโยบายควรมุ่งเน้นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้สภาพแวดล้อมจริงของโรงเรียนและชุมชนมาเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงผู้เรียนกับโลกแห่งความจริงและสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ต่อผู้บริหารสถานศึกษา นำผลวิจัยไปใช้เป็น กรอบแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ทั้งในเชิงกายภาพ การจัดการองค์กร การติดตามและประเมินผล รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาที่รอบด้าน ผู้บริหารควรใช้ผลวิจัยนี้เป็น เครื่องมือช่วยวางแผนและจัดลำดับความสำคัญ ของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมตามบริบทของโรงเรียน เช่น หากโรงเรียนยังขาดแคลนด้านกายภาพควรให้ความสำคัญก่อน 2) ต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้ผลวิจัยเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อม เช่น

การจัดกิจกรรม การใช้ทรัพยากร และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียน นำผลวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยอาศัยสภาพแวดล้อมจริงและเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ต่อผู้กำหนดนโยบาย ใช้ผลวิจัยนี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดมาตรการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากร เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในทุกโรงเรียน สามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการสร้างนโยบายหรือแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ เกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน 4) ต่อการวิจัยในอนาคต ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบ ประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้รูปแบบ ที่ได้ในสถานศึกษาแต่ละประเภทและบริบทที่แตกต่างกัน ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสภาพแวดล้อมกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพื่อขยายความเข้าใจเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นรา สมประสงค์. (2546). สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและผลต่อพฤติกรรมผู้เรียน. วารสารการศึกษา, 11(2), 45-58.
- เนตรชนก ทองดำ. (2565). การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประยูร อนันต์ตะ. (2559). รูปแบบการบริหารสภาพแวดล้อมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษา, 18(1), 75-92.
- สายสมร ภูเจริญ. (2538). บทบาทผู้บริหารต่อการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). รายงานคุณภาพอากาศ PM 2.5 ในประเทศไทยและภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานผลการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

- _____ . (2559). รายงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้
ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธเนศ ขำเกิด. (2542). การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน. วารสารการศึกษา,
9(1), 21–35.
- กฤษมันต์ วัฒนารงค์. (2558). อุปสรรคในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน
ประเทศไทย. วารสารบริหารการศึกษา, 14(2), 56–70.
- Astin, A. W. (1971). *Toward a more student-centered college*. San Francisco, CA:
Jossey-Bass.